

יצא לאור ע"י

מכון
ברכת נפתלי

להוצאת ספרי רבוה"ק זצלה"ה
ע"ש הרה"צ רבי נפתלי צבי בן כ"ק
אדמו"ר רבי ברוך זצ"ל מווישניווא
מאנסי נ.י.

שארית מנחם

אמרות טהורות, דיבורים קדושים, ערבים ומתוקים, בדרך פרד"ם
מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי מנחם מענדיל מווישניווא זי"ע

פרשת חקת

זכאי, והוא ע"ד שאמר חכו"ל (סנהדרין צ"ח ע"א) שבן דוד בא בדור שכולו חייב. וכפי שהמליצו על ענין זה "כולו" הפך לבן טהור (ויקרא י"ג י"ג) דמראה לבן בנגעים הוא סימן טומאה, ואם כולו הפך לטומאה הרי הוא טהור. וכן י"ל בכוונת אהרן שעשה את העגל, שהוא מה"ט שגם הוא יהיה בכלל החוטאים, וכולו חייב זכאי, ואעפ"י שמרבע"ה לא חטא, הלא הוא היה בשמים ואינו מהנדונים.

וע"ז בא הרמז דפרה אדומה תמימה היינו כולו חייב, כטעם הכ' (ישעי' א' י"ח) אם יהיו חטאים כשנים, ואמר הכתוב אשר אין בה מום, הגם שלא עלה עליה עול מלכות שמים כלל, מ"מ נחשב כאין בה מום, דכולו חייב זכאי, וזה מה שמביא רש"י בשם ר' משה הדרשן דפרה מקנחת צואת עגל שהיה כולו חייב, ונלמד זאת מבי"ד של מטה דמשה ואהרן כנ"ל, ובזה יבוארו הדקדוקים שדקדקנו לעיל דלכן נאמרה פרשה זו למשה ואהרן, והוא מטעם רצון העליון לפסוק כבי"ד של מטה, ותמצא שאל"ך פר"ה גימט' רצון, לרמז שרצון העליון לומר פרשה זאת למשה דייקא כנ"ל, ועוד התבונן שאל"ך פר"ה גימטרי' אחד יותר ממש"ה, רומז שיצטרף האחד יחיד ומיוחד לבי"ד של מטה שיהיה כולו זכאי, וזה גם כוונת המדרש מי יתן טהור מטמא כלומר איך יצוייר שמטמא שכולו חייב, יהי טהור, ע"ז אמר לא אחד, שצירף את האחד המיוחד ית"ש ונתמלא הרצון.

וזה"ל (תהלים קל"ג א') הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, פי' מה טוב ומה נעים שבת אחים משה ואהרן כנ"ל, גם יחד, בצירוף יחודו של עולם יתב' שע"ז כולו זכאי, וז"כ הפייטן לטהר טמאים, פי' את ישראל מחטא העגל, לטמא טהורים טימא משרבע"ה את עצמו, ומשם בארה באומר קדוש כי כן רצון העליון בתוה"ק ונפסק כן להלכה שכולו חייב זכאי, וע"כ ביקש משה מחני נא כנ"ל ליכות את ישראל, וכן אהרן שהוא קדוש ה' כמש"ל בתהלים (ק"ו ט"ז) הורה למעשה כן,

וידבר ה' אל משה ואל אהרן וגו' ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום וגו', ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגו'. כפי' זו יש הרבה דקדוקים ואזכיר קצתם, למה נאמרה פי' זו למשה ואהרן דווקא, גם צריך להבין למה נכתב אליך דייקא, גם יש להבין המדר' הה"ד מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב י"ד ד), והפייט, לטהר טמאים לטמא טהורים באומר קדוש. וי"ל בד"ז דידוע הגמ' בסנהדרין (י"ז ע"א) אמר רב כהנא סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו, וזה דווקא בבית דין של מטה משא"כ בבי"ד של מעלה, וזה בקשתינו (בתפלת ר"ה) באין מליץ יושר מול מגיד פשע, פי' שהכל לחובה, תגיד ליעקב ב"ד של מטה דבר חוק ומשפט, וצדקנו במשפט כפי ההלכה בבי"ד של מטה שכולו חייב זכאי, וזהו בקשתינו אל תבוא במשפט עמנו, ר"ל בבי"ד של מעלה, כי לא יצדק לפניך כל חי, ר"ל דשם אפי' במצב של לא יוצדק דהיינו כולו חייב, גם אינו פטור. וזה"ל (תהלים ע"ו ט') משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה בקום למשפט אלהים להושיע כל ענוי ארץ, היינו אם משמים השמעת דין לדון בדיני שמים, אז ארץ יראה דאפילו כולו חייב לא נזכה, ושקטה, מוסב על המשך הפסוק, אימתי שקטה בקום למשפט אלהים להושיע כל ענוי ארץ, כהוראה של ענוי ארץ, היינו בבי"ד של מטה.

והנה בטעם הדבר שכולו חייב זכאי לכאורה הוא נגד השכל, והוא רק מרצון העליון ית' ואין טעם ברצון. והנה מצינו שנשבע הקב"ה שלא יחליפנו באומה אחרת (עיי' גיטין נ"ז ע"ב), ומשו"ה שפט מרבע"ה אוהבם של ישראל שבאם ח"ו יהיו כל ישראל חייבים בבחינת כולו חייב, יהיו זכאים, וע"כ בחטא העגל אמר (שמות ל"ב ל"ב) ואם אין מחני נא פי' שיוציא אותו מהכלל, ונמצא כולו חייב, וממילא זכאי. והנה לכאורה אפשר לשדות ביה נרגא דשם בסנהדרין איירי שהשופטים ראו כולם לחובה, בזה הדין דזכאי, אבל בחטא העגל דכולם חובה בישראל הנידונים הוא, מ"מ א"ל ששניהם שוים ואף בכה"ג

ועפ"י שנים יקום דבר, וז"ש מי יתן טהור מטמא ליכות בכולו חייב, לא "אחד", פי' דרך עפ"י שנים נקבע הלכה זו. וז"ש זאת חקת התורה לפסוק כבי"ד של מטה בנדון זה, לטהר טמאים לטמא טהורים שכולו חייב יהיה זכאי, ומשו"ה אש"ר צו"ה ה" עולה טה"ר טמא"ם טמ"א טהרי"ם (חסר ו). ובכח הלכה זו נלכה באור ה', ומשו"ה נאמרה הפרשה למושה ואהרן ששניהם כיונו לדבר אחד, וזהו גם אליך דוקא, שמשרבע"ה היה ראש הבי"ד של מטה שפוסק כן.

וזאת חקת התורה וגו' פרה אדומה תמימה. הנה ידוע שהדינים נמשכים מפ"ר דינים שהוא ה' פעמים נ"ו העולה פ"ר, והמתקה לזה הוא נ"ו העולה א"ל הו"י, ויאר לנ"ו, (לנ"ו גימ' אלהים) ר"ל א"ל הו"ה מאיר וממתיק אלהים שהוא דין. (עין בכתבים מהאריז"ל פ' חקת משער המצות ובבב"י חנוכה ופ' זכור) והנה המתקת הנ"ו בא ע"י צירוף א' לנ"ו, וכבר כתבתי בפר' תרומה שזה כוונת הכתוב (אסתר ג' ח) ישננו עם אחד, דהיינו צירוף אחד לנ"ו להמתיק הדינים, ואעפ"י שהמן אמר זאת, היה בחינת מלאך הרע בע"כ מודה. וה' פעמים נ"ו הוא פר"ה, רומז להמתקת הפ"ר דינים ע"י המשכת א' וזה נרמז בענין "אפר" פרה, היינו ע"י צירוף א' ל"פר" נהיה אפר, והיינו לעשות מאדומ"ה שעולה נ"ו, פר"ה, שעולה ה' פעמים ז"ן וניתקן חטא העגל.

וזה יש לרמז מה שא"א בבחמ"ז בברכה ראשונה שתיתקן משה, כדאי' בברכות (מ"ח ע"ב), הז"ן את העולם כולו בטובו בחן. להמתיק הפ"ר דינים ע"י בח"ן שעולה עם הפ"ר מס' מש"ה. והנה נ"ו עולה יו"ם, וה' פעמים יום עולה פ"ר נגד חמשה ימי חול, שהם זמן שהדינים שורין, והיה ביום השישי ערב שב"ק והכינו את אשר יביאו (שמות ט"ז ה), וכיון שהוא הכנה לשבת ממילא דינין מתעברין מיניה, ומשו"ה ו' פעמים יו"ם גימ' של"ו בחינת מנוחה ושל"ו ואין רוגז. ומשו"ה פ"ר של"ו הוא גימ' אלעז"ר ב"ן אהר"ן שעשה את הפרה אדומה, ותמצא שפר"ה אדמ"ה עה"כ עולה ג"כ של"ו רומז להמתקת הדינים ע"י וכן"ל. ומשו"ה שבת ודינין במרה נצטוו (עין רש"י בשלח ט"ז כ"ה), אשר שם נאמר כי אני ה' רפא'ך, אשר כבי' ה' רפא'ך עולה של"ו עם הכולל, והרפואה היא ע"י אני ה' שבת שמא דקב"ה מקור הרחמים, וע"י שב"ת פר"ה נמתקו הדינין בשרשן. ומשו"ה חק"ת הוא ר"ת חקל תפוחין קדישין, סוד שבת, שנתקדש באמירה דכוותא, ובו ניתנה תורה (שבת פ"ו ע"ב), וזה מרומז בואת חק"ת התורה אשר צוה ה' לאמ"ר.

וזאת חקת התורה וגו' ויקחו אליך פרה אדומה וגו'. וברש"י כתיב בה חוקה גזרה היא מלפני. ובמדרש, שלמה המלך ביקש

לידע טעמה ואמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז' כ"ג), להבין כוונת המדרש, וגם לישב קו' המפוי מדוע פרה אדומה חוקה הלא יש טעם של ר' משה הדרשן תבוא אמה ותקנח כמובא ברש"י לקמן בפרשה, נראה דנודע שהיצה"ר מסית לאדם בשני דרכים, אחד בגיאות, והשני בעונה פסולה שמיאשו מלתקן את אשר עוות בחטאיו, וכמו שאומרים בשם הרה"ק ר' זושא מאניפאלי זצוק"ל לפרש הפ' (תהלים י"ג) כי הלל רשע על תאות נפשו, כי הלל פי' מחמת שהיה ענותן כהלל (עין שבת ל"א), זה הביאו להיות רשע על תאות נפשו, והוא במה שמחזיק עצמו בעונה שחטא כ"כ שא"א לתקן, וממילא מומלא תאוות נפשו, וע"ז נאמר ויגבה לבו בדרכי ה' (דה"ב י"ז ו), כי אין לך דבר שעומד בפני בעלי התשובה (עין ירושלמי פאה פ"א). וכן ידועים דברי רבנו הקדוש מרוזין זצ"ל עה"פ (בראשית ד' ז) הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובין, ואמר דהאדם צריך לזהר בכל אופן שהוא לבל יפול במלכות היצר, וזש"א אם תיטיב, היינו אם תדמה בנפשך שהנך טוב וישר, שאת, יהיה לך התנשאות, ואם לא תיטיב היינו שתחשוב עצמך לחוטא, לפתח חטאת רובין, אז תחשוב שאין לך עוד תקומה ותבוא לידי יאוש, ולפתח חטאת הנך רובין, עכדה"ק, וידוע מה שפי' הגמ' בב"מ (כ"א ע"ב) יאוש שלא מדעת, דאדם שמייאש עצמו הוא רק שלא מדעת, כי מי שהוא בר דעת מחזק את עצמו לעבודתו יתב"ש, עכ"נ בשם הק' הנ"ל דהעצה היעוצה לאיש הישראלי אמר השי"ת (שם פסוק י"ד) נע ונד תהיה בארץ, דאדם צריך להיות בבחי' נע ונד, לפעמים בגיאות דקדושה ולפעמים בענות רוח, ואין לעמוד על מקום אחד, רק אם היצה"ר מגדלו אז יאחוז במדת עונה, ואם משפילו להביאו לידי יאוש אזי יקיים ויגבה לבו בדרכי ה', וזה"כ נע ונד שלא יעמוד במדה אחת רק ישתמש בשני הדרכים בעבודת ה'.

ועפ"י יתפרש הפסוק זאת חקת התורה, דהתורה בא להורות הדרך הרצויה אשר ילכו בה, והוא שאל יעמוד תמיד במצב אחד של התנשאות או שפלות, רק שלפעמים יחשיב האדם את עצמו בבחינת תמימה אשר אין בה מום דהיינו גיאות דקדושה, ולפעמים יחשוב שהוא בבחי' אשר לא עלה עליה עול מלכות שמים, ויעסוק בתשובה והכנעה על העבר על שלא קבל עול מלכות שמים כדבעי. וכן איתא בספה"ק צמח צדיק בפר' וישלח שדרך האמת הוא להשתמש בשני המדות גאווה ועונה כפי הצורך לשם שמים עי"ש. והנה באמת קשה מאד להתחזק ולהרחיב דעתו לעבודתו יתב' כשיודע שאין בידו מע"ט, ע"כ נכתב כאן זאת חקת התורה בלי טעם שחוקה היא באומר קדוש, וז"ש במדרש הה"ד מי יתן טהור מטמא, ר"ל שיתקן מעשיו, לא אחד, כלומר לא באופן אחד, רק לפעמים

דענוה יותר גדולה מכל המדרגות כדאי במס' ע"ז (כ' ע"ב) א"ר יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן, אבל פשוט הוא שלפעמים צ"ל ויגבה לבו בדרכי ה', ואפשר לומר עפ"מ"כ דפרה אדומה שהיא תמימה אשר אין בה מום, רומז שלפעמים יחזיק האדם את עצמו שהוא תמים בלי מום, ולפעמים אשר לא עלה עליה עול, פ"י שיחזיק עצמו כאילו עדיין לא עלה עליה עול מלכות שמים, (ראה בדבור הקודם אריכות בענין זה), ומכיון שבחינת פרה אדומה מורה על ויגבה לבו בדרכי ה', ע"כ הקריאה עושה כאילו הקריב, דע"ז האדם יחזק עצמו שאעפ"י שלא עשה המצוה בפועל, מ"מ כיון שקרא הפרשה נחשב לו כאילו הקריב. וזש"ה זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמור, וכוונתו באמרו "לאמור" שאפילו באמירה נחשב כאילו קיים המצוה, ואמר הטעם יען שהיא תמימה אשר אין בה מום הרומז לויגבה לבו, ולפעמים אשר לא עלה עליה עול מלכות שמים כנ"ל הרומז לענוה.

וי"ל עוד דב' אופני העבודה חלוקים בשנותיו של האדם, דבזמן שהוא בכוחו בן שלשים, אז צ"ל בענוה להתיש כוח רתיחת ימי הבחרות, וכשהוא בן שבעים שתש כוחו, נצרך להתחזקות בחי' ויגבה לבו, על כן נאמר באפר פרה שיתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי, רומז לשני הזמנים הנ"ל.

זאת חקת התורה. וברש"י גזרה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, הנה שיי"ם שלום עם שם הוי' ית"ש גימ' ציו"ן ירושלים, וזה בקשתנו שיי"ם שלום ציון וירושלים, ברכנו באור פניך הכונה לשם הוי' ב"ה ה' הקדוש וימלא ציון וירושלים. וכן הוא גימ' לשבת"ך, וזהו (שמות ט"ו י"ז) מכון לשבת"ך פעלת ה', ולזה אמר משרבע"ה (שמות ל"ג ט"ו) אם אין פניך הולכים, היינו אם אין הארת פנים ע"י שם הוי' שהוא רחמים, ועי"ז לא תבנה ח"ו ציון וירושלים, אל תעלני מזה, וזה שפירש"י פרה אדומה שהיא לכפר העגל שיהיה תיקון השלם, גזירה היא מ"לפני" והוא מצד הארת פנים והחסד, ואין להרהר "אחריה" בחי' אחוריים שהם דין, רק רחמים.

זאת חקת התורה אשר צוה ה'. ובמדרש הה"ד מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב י"ד ד). י"ל דהנה הקליפה המרושעת הנקראת לילי"ת גימ' ת"פ, ותיקונה ע"י תשובה הרומז בתיבת "ועתה" כמאמרם ז"ל (ב"ר פ' כ"א ס"ו) אין ועתה אלא תשובה. ועת"ה עולה תפ"א, וזהו זאת חקת התורה, אשר צוה ה', מי יתן טהור מטמא לא אחד, ר"ל בהאחד של תשובה שהיא יותר ממס' הקליפה אפשר לבטל הקליפה וטומאתה, כן יעזרנו השי"ת.

א"י דהנה טמא במילואו טי"ת מ"ם אל"ף גימ' תר"י, ותור"ה

בגאות ולפעמים בשפלות, ועז"א שהמע"ה (קהלת ז' כ"ג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, פ"י טעמה של פרה לפעמים אחכמה שאחזיק את עצמי בחכמה גאות דקדושה, ולפעמים והיא החכמה רחוקה ממני שאני מחזיק עצמי בענוה. וזה גם כוונת הפייטן ביוצר לפר' פרה, לטהר טמאים ולטמא טהורים באומר קדוש להשתמש בשני הדרכים לפעמים יחשוב שנטהר מטמאתו, שלא יתיאש, ולפעמים יחשוב שח"ו עוד טמאתו בו כדי לא לבוא להתנשאות.

והנה בסיבת עשיית העגל מצינו ב' סיבות הנ"ל, והם גאווה וענוה פסולה, והוא עפ"י הידוע דהעגל היה מחמת רוב כסף כאמור (הושע ב' י') וכסף הרבתי לה וזהב עשו לבעל, וזה הביאם לגאות כמאה"כ וכסף וזהב ירביון וגו' ורם לבבך ושכחת וגו' (דברים ח' י"ג), וגם מצינו סיבה בעשיית העגל מחמת ענוה פסולה שחשבו שאינם ראויים להשראת השכינה כ"א ע"י אמצעי לכך עשו להם מנהיג כידוע משי' הכוזרי, ולכן באה הפרה אדומה לכפר עוון העגל שהיא מכוונת לתקן שני דרכים אלו וכו"ל. ועפ"י יתפרש הפסוק בתהלים (ק"ט קנ"ה) רחוק מרשעים ישועה כי חוקיך לא דרשו, ר"ל רחוק מרשעים ישועה להתחזק בעבודתו יתב', כי חוקיך חוק הפרה שמורה להתחזקות כנ"ל, וחוק הפסח זאת חקת הפסח וגו' (שמות י"ב מ"ג), שמורה ג"כ על התחזקות וציצאה מטומאת מצרים תכף לקבלת התורה, זאת לא דרשו, ובקשתנו (תהלים ק"ט פ') יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש, פ"י שאחזיק את עצמי לתמים שלימות ובוזה יגבה לבי בדרכי ה', והוא ע"י "בחוקיך" כנ"ל למען לא אבוש, ואחזק עצמי.

וזה"ל (שמות ל' י"א) כי תשא את ראש בני' לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקוד אותם וגו', זה יתנו וגו' מחצית השקל וגו', ר"ל כי תשא, שמצוהו שתרים את ראש בני' בגאות דקדושה, לפקודיהם הוא לשון חסרון כמו ויפקד מקום דוד (ש"א כ' כ"ה), ר"ל אע"ג שחסרו בעבודתם מ"מ תחזקם, למען ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יתייאשו. אך צריך לדעת שאין זה רק מחצית עבודה, כי בלתי ענוה אין כלום, ויה"ר שנזכה להשתמש במדות אלה כפי רצונו יתב"ש.

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר וגו', תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול. עיין בספר ייטב פנים (דרוש י"ב בסוף פרשת פרה) בהא דאמרין בעולה כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב וכן אמרין לענין קריאת פרשת פרה כאילו הקריב, ומקשה שם מאי שנא משאר מצוות דלא אמרין כן כגון כל העוסק בתורת אתרוג כאילו קיים המצוה, וי"ל דידוע

עולה תרי"א, וזהו מי יתן טהור מטמא לא אחד, היינו התורה, שעולה אחד יותר ממילואו של טמא, וזהו זאת חקת התורה וגו' שמטהרת ומזככת מטמא. וזש"א הכ' (ישעי' ס' כ"ב) הקטן יהיה לאלף, פ"י מי שהוא בבחי' קטנות המוחין ונעשה טמא רח"ל, יהיה תיקונו ל"אלף" ר"ל ע"י התורה שהוא בא' יותר מטומאה כנ"ל, ויהיה תור"ה בחינת דעת שהוא סדר טהרות כדאיתא בש"ס (שבת ל"א ע"א), ויטהר בתשובה ע"י דעת ע"ד הכתוב (ישעי' ו' י') ולבבו בין ושב, וזש"א (איוב ל"ג כ"ג) אם יש אליו מלאך מליץ "אחד" מני "אלף", פ"י בזכות התורה הנרמזת ב"אלף", ויחוננו ויאמר פדעו מרדת שחת. ולכן אמר הש"י שהוא "אחד" האמיתי שהוא כבי' שוכן אתם בתוך טומאותם (ויקרא ט"ז ט"ז) ומצטרף לטמ"א מספר "אחד" לטהרם ע"י "תורה" כנ"ל.

וזאת חקת התורה אשר צוה ה' וגו'. ובמד' רבה הה"ד מי יתן טהור מטמא. י"ל עפ"י מד' דא"י בחז"ל (קידושין כ"ט ע"ב) א"ר יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה, והוא כדי שילמוד תורה בטהרה אחר שישא אשה, וזה שאמר מי יתן טהור מטמא, ר"ת מצא אשה מצא טוב (משלי י"ח כ"ב), וטמ"א ר"ת אינו מאבד טיפה, כדאיתא בבי"ק של מרן אאמו"ר הק' זצללה"ה (ור"ל שע"י כך נצלים מטמא). וזאת חקת התורה אשר צוה ה' ללמוד בקדושה וטהרה.

א"י עוד עפ"י הידוע שהמשוקע בנו"ן שערי טומאה אין לו תקנה רח"ל רק ע"י הקב"ה בעצמו, וכשהיו ישראל משוקעים במצרים במ"ט שערי טומאה כתיב בפר' בא (י"ב ל"ט) ולא יכלו להתממה, והיתה היציאה בזריות כדי שלא ישתקעו ח"ו בנו"ן ש"ט שאז אין תקנה רח"ל ע"י שליח, וזש"א מי יתן טהור מטמא, מתי יכולין עוד לטהר הטמא, לא "אחד", כשעדיין לא פגם בשער אחד והוא שער הנו"ן, [טמ"א הם אותיות מ"ט וא' וכנ"ל], וזש"א ר"ע (יומא פ"ה ע"ב) אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין, ר"ל מי שעדיין משוקע בני' ש"ט, וזהו לפני "מי" שגימ' נ', אתם מטהרים, אז יש תקנה להמשוקע בטומאה, ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, פ"י כשה"ו הגיעו למ"י נ' שערי טומאה, אזי רק אביכם שבשמים יכול לטהר אתכם.

אדם כי ימות באהל. בגמ' ברכות (ס"ג ע"ב) דרשו מפסוק זה אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וי"ל דהתורה הקדושה נקראת תורת אמת ותורת חסד. כמאה"כ (משלי ל"א כ"ו) ותורת חסד על לשונה, והנה חסד של אמת הוא שלא על מנת לקבל פרס כמו שעושים עם המתים, (עין רש"י ר"פ ויחי), וזה שדרשו חז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי

וזאת התורה אדם כי ימות באהל. א"י בחז"ל (ברכות ס"ג ע"ב) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית את עצמו עליה. י"ל עפ"י הגמ' (תענית ז' ע"א) שנמשלה תורה למים יורדים למקום נמוך אף התורה אינה מתקיימת אלא במי שמשפיל עצמו, וזש"א זאת התורה שאין התורה מתקיימת אלא ע"י אדם כי ימות, שממית עצמו שהוא בחי' ענוה, וע"י ענוה זוכה לקבל עול מלכות שמים שנרמזו בתיבת אה"ל שהוא ר"ת אתה הראת לדעת (דברים ד' ל"ה), ודעת עליון שורה עליו להשיג חכמת התורה.

ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי. אפשר לומר קצת טעם על פרה אדומה עפ"י כ"כ בספ"ק אוהב ישראל פר' בראשית (א' י"א) בפסוק ויאמר אלהים וגו' עין פרי, דלכך שינתה הארץ מלהיות טעם עץ ופריו שוין, כדי שיהיה מליצה על עם ישראל שנבראו ממנה שאם ישנו ממצות ה' יתלו הקלקלה במקולקל עיי"ש (והובא בדברינו לעיל בפרשה), ולפי"ז כל זמן שמזקינין ומתרחקין מן האדמה צריך לשנות מעשיו לטוב, וזש"ה (בראשית ה' כ"א) לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו, עיי"ש בספ"ק הנ"ל, והנה פרה רומז על נפש הבהמיות שבאדם, ואדומה רומז לעבירות כמו שנאמר (ישעי' א' י"ח) אם יהיו חטאיכם כשנים, נמצא דפרה אדומה הוא מליצה על האדם שהבהמיות הנרמזו בפרה אדומה גורם לו להרע, וזש"א הכתוב בצווי המצוה ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, ונתן עליו, כלומר על האדם מים חיים מצד נשמתו אל כלי שהוא הגוף, וזה יביאו לידי טהרה, ומשו"ה הר"ת לטמא מעפר שריפת החטאת הוא למש"ה שהוא נשמת כלל ישראל, וזהו ויקחו אליך ובמדרש לך אני מגלה, וזה י"ל בכוונת המדרש עה"פ ויקחו לך פרה אדומה זה שאמר הכתוב אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, פ"י אמרתי טעם הפרה אחכמה שעלי להתחכם לעלות בעבודת ה', ע"ז אמר אימתי בזמן שהוא הפרה יסוד הגשם רחוקה ממני, היינו שמתרחק ממנו כל זמן שמזקינין, ע"ד פירוש האוהב ישראל הנ"ל.

(תהלים קמ"ט ג), וגם בצל שדי יתלונן (שם צ"א א'), והוא ע"י יי בקול שופר (שם מ"ז ו'), שכולם ר"ת שב"י יש"ב, וישובו בתשובה ע"י שופר שמסוגל לתשובה (עין רמב"ם פ"ג מתשובה ה"ד) והיינו ויש"ב, רומז לתשובה ע"י שופר כנ"ל, ועי"כ נזכה שב"י בצל שדי יתלונן בבי"א.

ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו וגו'. י"ל דהנה התורה קנקראת לחם, עדה"כ לכו לחמו בלחמי (משלי ט"ה), הקלוקל מלשון קלה, רומז לדברי סופרים תורה שבעל פה שנקראים דברים קלין (עין עירובין כ"א ע"ב), וזה י"ל שהם אמרו ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, פי' בדברי סופרים שאמרו שאין בהם ממש, שאם יש בהם ממש מפני מה לא נכתבו, עיי"ש בגמ', על כן וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים דפורץ גדר גדרן של חכמים ישכנו נחש, וכמאמר ר"א באבות (פ"ב מ"י) הוי זהיר בגחלתן של חכמים שלא תכוה שנשיכתן נשיכת שועל וכו' ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש, וזהו שהתוודו ויאמרו חטאנו כי דיברנו בה' וברך, תורה שבכתב ותושבע"פ.

וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא וגו' ונשקפה על פני הישימון. יל"פ פסוקים אלו שקאי על משה רבינו ע"ה, וממדבר מתנה, ר"ל משה רבינו ע"ה שקיבל התורה"ק מתנה במדבר, ע"ד משה קיבל תורה מסיני (אבות פ"א מ"א), וממתנה נחליאל, נחלו אל (עין נדרים נ"ה ע"א) שנעשה איש אלהים, ומנחליאל במות, ע"י שנחלו אל נתעלה ועלה למעלה ראש יותר מכל הנביאים, ומבמות שנאמר לו (דברים ג' כ"ז) עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה וגו', ולא נכנס לא"י, הגיא, שנקבר בגיא (דברים ל"ד ו'), מזאת ונשקפה על פני הישימון, לשון שממה (עין רש"י), שאין איש שיחיה עלי אדמות תמיד, ואם בארזים נפלה שלהבת מה יענו אזובי קיר.

ובזה יל"פ הפסוק בתהלים (ל"ט י"ב) בתוכחות על עון יסרת איש ותמס כעש חמודו אך הבל כל אדם סלה, פי' יסרת איש, אפילו משה רבינו שנקרא איש, (עין רש"י יתרו ז' ד"ה וישתחו) אף שנתעלה ועלה למעלה מכל הנביאים ועל ידו ניתנה תורה, ותמס כעש חמודו, תמס חמודות עשרו שזכה לו ע"י הלוחות (עין נדרים ל"ח ע"א) פסל לך הפסולת יהיה שלך ומוזה נתעשר, נעשה כעש הזה, ומוזה ראי' אך הבל כל אדם סלה, דאם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר

ונתן עליו מים חיים אל כל. י"ל דהנה ידוע שללימוד התורה נצרך הרחבת הדעת וכדאי' במגילה (כ"ה ע"ב) שמעתא בעא צילותא כיומא דאסתנא, ומשום הכי ניתנה התורה הקדושה בשבת (עין שבת פ"ו ע"ב) דכו"ע מודו דבשבת נתנה תורה, שע"י ניצלין מחבלי משיח וכל דינין מתעברין מינה, וממילא יש לנו הרחבת הדעת לעסוק בתורה, וזה שאמר ונתן עליו מים חיים אל כל, מים חיים רומז לתורה שנקראת מים כדאי' בב"ק (פ"ה ע"א) אין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים, וזש"א דאימתי יכול לקבל עליו עול תורה, א"ל כל"י שהוא ר"ת של לא יאונה לצדיק כל און (משלי י"ב כ"א), וכן הר"ת של כי לא לנצח ישכח אביון (תהלים ט"ז ט), דהיינו כשלא יהיו לו טרדות, ועפי"ז יל"פ הפסוק בתהלים (א' ב') ובתורתו יהגה יומם ולילה וגו' וכל אשר יעשה יצליח, פי' שכדי שיוכל להגות בתורה יומם ולילה, צ"ל וכל אשר יעשה יצליח, שהוא ר"ת של יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

וזה י"ל בפ"י הפסוק (קהלת ט' י"ז) דברי חכמים בנחת נשמעין, ר"ל דכשיש נחת לישראל, נשמעין דברי חכמים, פי' שומעין ומבינים דברי תורה, כי ח"ו על ידי יסורין לא שמעו אל המלך מקוצר רוח, וזה גם יש לרמוז (בראשית ל' ד') ואבנה גם אנכי ממנה, אבנ"ה ר"ת אז ביום השביעי נתת, ר"ל דכשיש בחינת נתת, אז יהיה גם "אנכי", רומז קבלת התורה ממנה.

ולזה במתן תורה נאמר (שמות כ' י"א) על כן בירך ה' שם הרחמים את יום השבת, אע"ג דבפר' בראשית (ב' ג') נאמר ויברך "אלהים" את יום השביעי, מדת "הדין" כיון דלקבלת התורה הקדושה נצרך רחמים.

והנה בקרא (משלי ג' ט"ז) כתיב אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, ודריש בגמ' שבת (ס"ג ע"א) בימינה למיימינים בה אורך ימים, ומתמה הגמ' בימינה רק אורך ימים ונמצא שלומדים התורה בלתי עושר וכבוד ח"ו, ומתרג' הגמ' אלא למיימינין בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד, הרי שדרשו במדת קל וחומר שהוא נגד מדת אל ב"ג מדות כידוע מספרים הק', בחינת חסד אל, שלמיימינים בה אורך ימים איכא וכל שכן עושר וכבוד, והיינו כנ"ל שלקבלת התורה נצרך הרחבה, ולכן קמ"ח תור"ה עה"כ עולה עצר"ת זמן מתן תורה, שלקבלתה צריכים גם לקמח כדאיתא בב"ק של אאמו"ר מרן הק' וצ"ללה"ה (בליקוטים לספר בראשית על הפסוק הואיל משה באר את התורה).

וישב ממנו שבי. שב"י הוא ר"ת בצל שדי יתלונן, יש לרמוז דהנה ע"י הגלות נתרחקנו בעוה"ר מללון "בצל שדי", וע"י תשובה שהוא יש"ב אותיות שב"י נזכה ליהללו שמו במחול